

УДК 004.91(03)

Н. М. Фіголь

*доцент кафедри видавничої справи та редагування
Національного технічного університету КПІ ім. Ігоря Сікорського,
кандидат філологічних наук, доцент (Україна)*

НЕОБХІДНІСТЬ СЕРТИФІКАЦІЇ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ВИДАНЬ

У статті розкрито проблему браку сертифікації електронних навчальних видань. Розглянуто ситуацію із сертифікацією таких видань на українських теренах. Наведено приклад провідних навчальних закладів України: Львівської політехніки та КПІ ім. Ігоря Сікорського. Запропоновано запровадити процедуру сертифікації електронних навчальних видань, що передбачає змістову, композиційну, технологічну, лінгвістичну експертизу на загальнодержавному рівні.

THE NEED FOR CERTIFICATION OF ELECTRONIC EDUCATIONAL EDITIONS

The article addresses the problem of lack of certification of electronic educational publications. The situation with the certification of such publications on Ukrainian territory is considered. The examples of the leading educational institutions of Ukraine are presented: Lviv Polytechnic and KPI after Igor Sikorsky. It is proposed to introduce a procedure of certification of electronic educational publications, which provides content, composition, technology, linguistic expertise at the national level.

НЕОБХОДИМОСТЬ СЕРТИФИКАЦИИ ЭЛЕКТРОННЫХ УЧЕБНЫХ ИЗДАНИЙ

В статье рассматривается проблема отсутствия сертификации электронных учебных публикаций. Рассмотрена ситуация с сертификацией таких публикаций на территории Украины. Представлены примеры ведущих учебных заведений Украины: Львовского политехнического университета и Киевского политехнического института им. Игоря Сикорского. Предлагается ввести процедуру сертификации электронных образовательных публикаций, которая обеспечивает содержательную, технологическую и лингвистическую экспертизу на национальном уровне.

Стрімкі зміни в освітньо-комунікаційному просторі зумовили перехід до нових засобів здобуття знань, найефективнішими з яких стали електронні навчальні видання.

Реципієнт інформації вже не в змозі сприймати величезну кількість знань та інформації, які поповнюються аж надто стрімко. Укладені в минулому столітті підручники та посібники безнадійно застарівають. Ці процеси спричинюють пошуки нових форм зберігання та передавання інформації. На допомогу

сучасному навчальному процесу прийшов новий вид навчальної літератури — електронне навчальне видання (далі — ЕНВ).

У зв'язку з тим, що останнім часом швидко зростає кількість електронних видань (далі — ЕВ), активно розвивається індустрія розповсюдження електронної інформації, розробляється та вдосконалюється подання інформації на електронному носії, узагальнення набутого досвіду та вироблення чітких вимог, стандартів є вкрай важливим та зумовлює актуальність нашого дослідження.

Проблема стандартизації електронних видань порушується у працях С. І. Гутирі «Електронні видання: процеси стандартизації і проблеми бібліографічного опису» [1], О. В. Доан «Проблеми стандартизації електронних видань» [2]. Проте у статті С. І. Гутирі більше приділено увагу стандартам бібліографічного опису електронних видань, що має дещо інший аспект порівняно з нашим дослідженням. Публікація О. В. Доана у свій час (2006) була важлива, проте з набранням чинності ДСТУ 7157: 2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості» [3] втратила свою актуальність.

Водночас, попри зацікавлення науковців, викладачів цією проблематикою, на сьогодні єдиної концепції електронних навчальних видань не існує, є лише поодинокі статті або ж наукові розвідки, в яких розроблено теорію та вимоги до ЕНВ з тієї чи іншої галузі знань. Бракує також єдиних стандартів щодо розроблення, оформлення, поширення, а ще більше контролю за їх дотриманням. Тому так важливо на сьогодні систематизувати набутий практичний досвід та визначитися з термінологічною базою, вимогами, процедурою стандартизації та сертифікації ЕНВ.

Метою нашої статті є пропозиції з удосконалення нормативної бази та впровадження процедури стандартизації, сертифікації ЕНВ.

Електронні навчальні видання посідають важливе місце в освітньому просторі, вони швидко змінюються й удосконалюються, розширюється їх тематичний асортимент. Проте часто вони не досягають належної якості через неузгодженість правил їхньої підготовки та оформлення, брак редакторського опрацювання, нераціональне використання можливостей електронних технологій. Навести лад у цьому питанні змогла б чітка та зрозуміла обов'язкова процедура сертифікації ЕНВ.

Використання ЕНВ в освітньому процесі забезпечує контроль усіх видів засвоєння інформації, міцний зворотній зв'язок. Можливості ЕНВ, за рахунок використання в них аудіофрагментів, анімаційних ефектів, музики, знижують стресовий стан учнів, підвищують ефективність перевірки їхніх знань,

збуджують інтерес до матеріалу, що вивчається, залучають учнів до активної самостійної пізнавальної діяльності.

Водночас упровадження ЕВ у майбутньому дасть можливість зробити важливий крок у переході від пізнавальної споглядальної моделі освіти до прикладної, практичної, що дозволить не лише отримувати інформацію з певної галузі знань, а й набувати конкретних навичок в оволодінні професією. Крім того, застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, а саме впровадження ЕВ дасть змогу: збільшити кількість користувачів, поліпшити наочність подання матеріалу, підвищити його оперативну актуальність, уникнути витрат на пошук і підбір літератури, зняти витрати на поліграфічне виконання, здійснювати контроль набутих знань, самостійно визначатись із часовими параметрами отримання знань, що зробить процес отримання знань більш ефективним та зручним.

Безумовно, комп'ютерні засоби навчання багато в чому подібні до традиційних. Зокрема, однозначно можна говорити про спільність мети – навчальна, освітня. Крім того, ЕНВ, як і друковані, повинні відповідати санітарно-гігієнічним, художньо-естетичним вимогам, навчальній програмі тощо. Водночас, електронні засоби навчання мають і свою специфіку — це і мультимедійність, і гіпертекстуальність, і оригінальність форми. Саме ці характеристики дають змогу застосовувати в навчальному процесі нові засоби та принципи, зробити його більш цікавим, динамічним, ефективним. Проте ця їхня специфіка найчастіше не враховується у нормативних документах.

На сьогодні фактично створено законодавчу базу інформатизації освіти в Україні: її основу становлять Закон України «Про Національну програму інформатизації» [4], Закон України «Про вищу освіту» [5]; Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [6]; Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» [7]; Постанова КМУ від 7 грудня 2005 р. № 1153 «Про затвердження Державної програми “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006–2010 роки» [8], Положення про електронні освітні ресурси Міністерства освіти і науки України № 1695/22007 від 5 жовтня 2012 р. [9].

Важливу складову частину становлять програми розвитку освіти та науки, зокрема: Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006–2010 роки»; «Програма інформатизації та комп'ютеризації професійно-технічних навчальних закладів на 2004–2007 роки» [10].

Попри розлогий перелік нормативних актів, на законодавчому рівні ще не розроблено відповідних нормативних актів, які б у повному обсязі регулювали процес створення та функціонування ЕНВ. Потребує уточнення подана в ДСТУ 7157: 2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості» класифікація електронних видань [3], не розписана в цьому стандарті процедура стандартизації та сертифікації таких видань.

Електронні навчальні видання лише опановують освітнє середовище, тому необхідно виробити спільні чіткі вимоги до них. На рівні освітніх закладів цей процес уже триває, про що свідчать розроблені положення про ЕНВ КПІ ім. Ігоря Сікорського та Львівської політехніки. Проте, варто це зробити на рівні стандарту, а ще більш важливо не просто розробити положення, а й вимагати дотримання цих стандартів на практиці, тобто вирішувати ці питання потрібно на загальнодержавному рівні. Можемо порівняти наявний досвід та запропонувати заходи та процедуру, прийнятну для загальнодержавного запровадження.

Національний університет «Львівська політехніка» розробив «ПОЛОЖЕННЯ про електронні навчальні видання Львівської політехніки» [11], у якому чітко зафіксовано поняттєвий апарат електронного навчального дискурсу: введено поняття «електронне навчальне видання», якого бракувало в останньому ДСТУ 7157: 2010 «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості» [3]. Водночас, слід зазначити, що воно занадто деталізоване, містить елементи, що обмежують сферу використання такого поняття: «може бути опубліковане в комп'ютерній мережі Національного університету “Львівська політехніка” (ВНС ЛП), в інформаційно-навчальних системах інших ВНЗ і доступне з мережі закладу або з Інтернету», — адже електронне навчальне видання може бути й на компакт-дисках, може розміщуватись в репозитаріях електронних видань, проте вони не обов'язково мають бути університетським, це можуть бути державні та комерційні видавництва.

Крім поняттєвого апарату, в аналізованому Положенні подано вимоги до ЕНВ: відповідність законодавству України в галузі освіти та в галузі захисту авторських прав, відповідність дизайнергономічним, технічним, методичним, педагогічним вимогам до ЕНВ, а також важливий для таких видань критерій — модульність, тобто раціональний поділ на модулі, частини, що б унеможлилював повторне використання в інших виданнях.

У Положенні Львівської політехніки також детально наведено процедуру розроблення та реєстрації ЕНВ. Особливої уваги заслуговує процедура сертифікації ЕНВ, що передбачає змістову (оцінка смислового наповнення) та програмно-технологічну експертизу (визначається працездатність ЕНВ як про-

грамного продукту та сумісність з апаратно-програмними комплексами), відповідність чинним стандартам. У разі реєстрації методичної праці автору видається сертифікат встановленого зразка про визнання наданого інформаційного ресурсу (його елемента) як методичної праці. Уважаємо цей етап експертизи особливо важливим та обов'язковим, оскільки він забезпечує належну якість майбутнім ЕНВ, що потраплять до багатьох сотень користувачів [11].

У КПІ ім. Ігоря Сікорського на сьогодні діє «Положення про підготовку навчальних видань та електронних засобів навчального призначення» (уклад.: В. Т. Горбенко, Г. І. Лоза, І. О. Мікульонок) [12], у якому подано спільні вимоги для друкованих та електронних видань. У цьому Положенні також наведено термінологічний апарат, проте він в основному сконцентрований довкола видів друкованих видань, щодо ЕВ видань подано лише загальне визначення «електронного видання» та визначення поняття «електронні засоби навчального призначення». Уважаємо за доцільне деталізувати типологію електронних навчальних видань, а також надати конкретну процедуру сертифікації ЕВ, що унеможливить розповсюдження неналежної якості видань в електронному інформаційному просторі.

Наразі відбувається розробка та затвердження окремого, більш детального Положення про електронні навчальні видання КПІ ім. Ігоря Сікорського, в якому наведено чітку та детальну класифікацію ЕНВ, а також розроблено процедуру сертифікації та стандартизації ЕНВ, що створюються та запроваджуються на базі цього провідного навчального технічного закладу. Зокрема, в розроблюваному Положенні акцентовано на тому, що ЕНВ мають відповідати вимогам до навчальної літератури, навчальній програмі дисципліни, технічним та ергономічним показникам. Для цього такі видання мають пройти експертизу змістову – на кафедрах, редакторську — у видавництві «Політехніка» КПІ ім. Ігоря Сікорського, навчально-методичну та технологічну. На перший погляд, це може видатись зайвим ускладненням процедури та обтяженням для розробників, проте, як показує досвід та аналіз наявних ЕВ в електронному архіві Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка КПІ ім. Ігоря Сікорського, ситуація з навчально-методичною літературою в електронному вигляді, що склалася на сьогодні, потребує нагального втручання та вирішення.

Позитивний досвід провідних навчальних закладів України може бути запроваджений і на загальнодержавному рівні. Оскільки наразі відкритим лишається питання контролю за якістю ЕНВ, які поширюю в освітньому середовищі України. Вирішити проблему можна лише на загальнодержавному рівні, увівши відповідні нормативні документи та створивши державний орган, що

відповідатиме за стандартизацію та сертифікацію ЕНВ, контролюватиме видання, які впроваджують у навчальний процес, які потрапляють до учнів та студентів, адже вони повинні відповідати санітарним та ергономічним вимогам, щоб не зашкодити здоров'ю дітей.

Список основних джерел

1. Гутиря, С. І. Електронні видання: процеси стандартизації і проблеми бібліографічного опису / С. І. Гутиря // Інститут журналістики. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1469>. – Дата доступу: 02.02.2018. [Вернутися к статье](#)
2. Доан, О. В. Проблеми стандартизації електронних видань / О. В. Доан // Інститут журналістики. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1826>. – Дата доступу: 02.02.2018. [Вернутися к статье](#)
3. ДСТУ 7157 : 2010. Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості. – Чинний від 2010–07–01. – Київ : Держспоживстандарт України, 2010. – 18 с. [Вернутися к статье](#)
4. Про Національну програму інформатизації [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>. – Дата доступу: 05.10.2017. [Вернутися к статье](#)
5. Про вищу освіту : Закон України, 17 січня 2002 р., № 2984-III // ВВР України. – 2009. – № 27. – Ст. 352. [Вернутися к статье](#)
6. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки : Закон України // ВВР України. – 2007. – № 12. – Ст. 102. [Вернутися к статье](#)
7. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні [Електронний ресурс] : Указ Президента України. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. – Дата доступу: 05.10.2017. [Вернутися к статье](#)
8. Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006 – 2010 роки [Електронний ресурс] : постанова КМУ від, 7 грудня 2005 р., № 1153. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. – Дата доступу: 05.10.2017. [Вернутися к статье](#)
9. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси [Електронний ресурс] : наказ Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 1 жовтня 2012 р., № 1060. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12#n13>. – Дата доступу: 12.10.2016. [Вернутися к статье](#)
10. Про затвердження Програми інформатизації та комп'ютеризації професійно-технічних навчальних закладів на 2004 – 2007 роки [Електронний ресурс] : постанова КМУ, 20 серпня 2003 р., № 1300. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/laws/KMU_1300.doc. – Дата доступу: 05.10.2017. [Вернутися к статье](#)
11. Положення про електронні навчальні видання Львівської політехніки // Збірник нормативних документів Національного університету «Львівська політехніка» /

Нац. ун-т «Львів. політехніка» ; редкол.: А. Г. Загородній [та ін.] ; відп. ред. Ю. Я. Бобало. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. – 468 с. [Вернуться к статье](#)

12. Положення про підготовку навчальних видань та електронних засобів навчального призначення / уклад.: В. Т. Горбенко, Г. І. Лоза, І. О. Мікульонок. – Київ : НТУУ «КПІ», 2008. – 48 с. – 420 пр. [Вернуться к статье](#)